

O kritickém myšlení v debatě (cvičení)

Zkušenosti ze IV. mezinárodního debatního tábora IDEA II.

Autor: Lenka Gogelová

Obsah: článek uvádí konkrétní příklady cvičení - využití metod kritického myšlení v přípravě na debatu. Článek byl zveřejněn v bulletinu ADK 7/září 1998, str. 14-15, pod názvem "Borovec očima coachky".

Úvodní seminář na 4. mezinárodním táboře KPDP v Borovci v Bulharsku byl věnován využití metod kritického myšlení v přípravě na debatu. Lektori Ph.D. Charles Temple a Ph.D. Steven Lee rozdělili proces přípravy na novou tezi do pěti fází:

I. Seznámení se s tezí

II. Zkoumání teze

III. Příprava na debatu

IV. Debata

V. Zhodnocení debaty a využití nových poznatků pro další debatování.

Pro každou fázi představili účastníkům praktická cvičení, rozvíjející dovednosti kritického myšlení. Centrální teze pro všechna cvičení zněla: "Vláda by měla podporovat menšinové kultury."

ad I. V této fázi se debatěři seznamují s novou tezí, snaží se najít její kontroverzní body a zamyslet se nad významem klíčových termínů teze.

a/Představení teze

cv.1 "Pokročilý organizátor"

Spíše, než aby byli studenti hned na počátku práce o nové tezi plně informováni, měli by získat jen předběžnou znalost, kterou potřebují k tomu, aby si sami začali klást otázky týkající se problematiky a začali tezi zkoumat. Cvičení "Pokročilý organizátor" je 3-5 minutový rozhovor se studenty, v jehož závěru jsou identifikovány klíčové problémy teze. Formou může být anekdota, prezentace konkrétního příběhu nebo krátký smyšlený příběh.

Naši lektori nám připravili k zamyšlení příběh australské učitelky, která byla postavena před rozhodnutí, jak správně poradit domorodému chlapci. Ten musel vyřešit problém, zda má pokračovat v úspěšně započatém studiu, či podstoupit zkoušku dospělosti u svého kmene, jíž se mladíci kmene podrobovali po staletí. Obojí bylo neslučitelné, protože ritus znamenal odejít z domova a zhruba půl roku žít sám ve volné přírodě.

cv.2 "Think/pair/share - T/P/S"

(volně přeloženo: zamysli se/prodiskutuj s partnerem/poděl se s ostatními)

V našem cvičení jsme vycházeli z předcházejícího příběhu. Během 3-5 minut jsme v roli učitelky měli učinit rozhodnutí, co chlapci poradit. Své rozhodnutí jsme potom v dalších pěti minutách konfrontovali v diskuzi s partnerem. V další fázi jsme vytvořili skupiny a snažili se

dojít k jednotnému řešení, které pak zástupce skupiny prezentoval ostatním. Tuto fázi je možné vynechat a rovnou vyslechnout závěry několika párů.

b/ Hodnocení klíčových pojmů teze, určení sporných bodů tématu

cv. 3 “Terms times three”

“Každý pojem třikrát” je cvičení, kde se trenér kladením vhodných otázek snaží evokovat asociace studentů na klíčové pojmy teze.

1/ Co si myslíš, že tento pojem v praxi znamená?

2/ Kde a v jakém kontextu jsi se s tímto pojmem při studiu materiálů či čtení o současném dění ve světě setkal?

3/ Jaké znáš příklady užití tohoto pojmu z vlastní zkušenosti?

cv. 4 “T-chart”

T-tabulka. Studenti si načrtnou diagram ve tvaru písmene T. Nejprve se snaží představit si sami sebe na straně afirmativní a zapíší všechny asociace podporující tezi na levou stranu tabulky. Na pravou stranu pak zapíší všechny negativní asociace. Tímto způsobem polarizují pojmy teze.

př.:

pozitivní pojmy ... negativní pojmy

různodost ... izolovanost

hrdost na příslušnost k etnické skupině ... neloajálnost

tolerance ... útlak

cv. 5 “M-chart”

M-tabulka je velmi podobná T-tabulce, studenti se však musí zamyslet také nad nepolarizovanými pojmy.

pozitivní ... neutrální ... negativní

etnická hrdost ... smysl pro identitu ... neloajálnost

cv.6 “Vennův diagram”

Také pomáhá studentům polarizovat klíčové pojmy teze. Studenti si načrtnou dvě velké protínající se kružnice. Do levé výseče zapíší všechny pojmy podporující tezi. Do pravé všechny důvody oponující tezi a uprostřed vypíší pojmy, které mohou být využity oběma stranami.

ad II. V druhé fázi studenti pročítají a shromažďují materiály, které budou potřebovat k debatě. Tato fáze je úspěšně zvládnuta, jestliže nechybí přemýšlivost a snaha dozvědět se co nejvíce o daném tématu.

cv.7 “Know/want to know/learn”

“Vím/chci vědět/naučil jsem se” je cvičení, kdy učitel rozdělí tabuli na tři široké sloupce. Totéž učiní studenti ve svých sešitech. Do prvního sloupce jsou zapsána fakta, která vyplnou z diskuze na novou tezi. Studenti je potom rozdělí do kategorií, nad každou z nich se zamyslí a snaží se formou otázek vyjádřit, co ještě potřebují o daných problémech vědět. Potom jim učitel rozdá předem připravený, tematicky zaměřený článek, který studenti přečtou, a zapíší si do třetího sloupce všechny hlavní body k jednotlivým kategoriím, které z článku vyplynuly. Na závěr jsou nejdůležitější fakta po diskuzi zapsána na tabuli.

Chceme-li se na tezi podívat z širšího úhlu, musíme se studenty nejprve prodiskutovat, kde mohou potřebnou informaci získat. Jde-li o knihovnu, poradit jim knihu či časopis. Jde-li o živý zdroj informací, jak potřebné osoby hledat, jak je kontaktovat, jak vést rozhovor a jak interview zaznamenat.

cv. 8 “Párové čtení/párové dotazování”

Tato metoda je vhodná, narazí-li studenti na obtížný nbo cizojazyčný materiál. Páry studentů si najdou místo, kde nebudou nikoho rušit. Jeden ze dvojice čte nahlas odstavec, který v závěru vlastními slovy shrne - pokusí se formulovat, co chtěl autor říci. Jeho partner formuluje otázky, vyplývající z přečteného a vztahující se k nové problematice. Oba se pokouší je zodpovědět. Při čtení dalšího odstavce si vymění role.

cv.9 “Dual-entry diary” - “Podvojný záznamník”

Tato metoda pomáhá studentům číst potřebný materiál pozorně a vztahovat čtené k nové problematice. Studenti si rozdělí prázdnou stránku sešitu. Na levou stranu si zapisují části textu, které je nejvíce zaujaly. V kontextu debaty to budou nejspíše tvrzení či důkazy, které mohou být použity pro podporu argumentu, nebo to mohou být jen brilantní slovní spojení. Na pravou stranu si studenti zapisují svůj vlastní komentář. Proč si zaznamenali právě tuto pasáž, jaké myšlenky vyprovokovala, co by chtěli ještě vědět.

Někteří učitelé mohou zadat i počet citací, např. 5 na deset stránek.

cv. 10 “Reasons on cards” - “Důvody na kartě”

Studenti z předloženého, tematicky zaměřeného vyberou pasáž, která se jim nejvíce líbila, nejvíce je zaujala, považují ji za velmi důležitou. Citaci zapíší na jednu stranu karty. Na druhou vyjádří svůj názor na problém. Studenti se pak rozdělí do větších skupin, cca deset členů. Každý z nich přečte svůj citát, nechá ostatní se k němu vyjádřit a na závěr přečte svůj komentář.

Toto je výběr těch nejzajímavějších cvičení, jež mohou nejen zpestřit přípravu na debatu, ale současně také prohlubují schopnost kriticky myslet.

L.Gogelová, Písek
